Aleman

Alemana[1][2] (*Deutsch*) indoeuropar hizkuntza bat da, germaniar hizkuntzen taldekoa. Alemania, Austria, Liechtenstein eta Suitzan hitz egiten da batez ere, eta mundu osoko 11. da, hiztunen kopuruari bagagozkio, 120 milioi hiztun baititu. Europar Batasuneko mintzatuena da, 100 milioi hiztunekin. Hizkuntza horren euskal izenak alamanen germaniar tribuan du jatorria.

Alemana	
Deutsch	
Alemana munduan Hizkuntza ofiziala Oso mintzatua eta ulertua eta/edo hizkuntza nazionala Eskualde mailan mintzatua	
Datu orokorrak	
Lurralde eremua	Alemania Austria Suitza Luxenburgo Liechtenstein Belgika Italia (Bolzano-Hego Tirol) Frantzia (Alsazia eta Lorrena) Danimarka (Hegoaldeko Jutlandia)
Hiztunak	185 milioi, haietatik 105 milioik ama-hizkuntza gisan
Rankinga	10
Ofizialtasuna	Alemania, Austria, Liechtenstein, Suitza, Luxenburgo, Belgika, Europar Batasuna. Tokiko hizkuntza ofiziala: Bolzano-Bozen (Italia), Krahule (Polonia), Vatikano Hiria (Suitzar Goardiaren hizkuntza)
Eskualdea	Nagusiki Erdialdeko Europa
UNESCO sailkapena	1 ziurra
Araugilea	Rat für deutsche Rechtschreibung
Hizkuntza familia	
hizkuntza nostratikoak Hizkuntza euroasiarrak Indoeuropar hizkuntzak germaniar hizkuntzak mendebaldeko germaniar hizkuntzak goi alemaniar hizkuntzak	
Informazio filologikoa	
Hizkuntza-tipologia	SOV hizkuntza, V2 hizkuntza, nominatibo-akusatibo hizkuntza,

Eduki-taula

Banaketa geografikoa

Alemana nagusiki Alemania (herrialde horretako biztanleriaren % 95ek baino gehiagok ama hizkuntza du), Austria (% 89) eta Suitzako (% 65) hizkuntza da. Luxenburgo eta Liechtenstein herrialdeetako hizkuntza ofiziala ere bada.

Alemanierazko hiztunen komunitateak dituzten beste europar herrialde batzuk honako hauek dira: Italiako iparraldean, Bolzano-Hego Tirolgo probintzia); Belgikako alemaniar hiztunak dituzten ekialdeko kantoiak; Frantzian, Alsazia eta Lorrenako lurralde historikoetako departamentuetako hainbat udalerri; eta, azkenik, Danimarkan, Hegoaldeko Jutlandian hainbat udalerri ere baitaude.

Bestalde, badira alemanierazko hiztunen komunitateak Txekiar Errepublika, Eslovakia, Hungaria, Polonia, Errumania, Serbia, Errusia, Kazakhstan eta Namibian ere.

Aldaerak

- Aleman *standard*a: hizkuntza batua, modu arautu modernoan abiatuta 1876an.
- Dialektoak:
  - *Behe saxoiera*: Belgikako iparraldean, Hegoafrikan eta Herbehereetan.
  - *Goi alemana*: erdialdekoa (Belgikako ekialdean, Herbehereetako hego-ekialdean, Frantzian eta Luxenburgon) eta goienekoa (Alsazia, Austria eta Suitzan). Yiddish hizkuntza ere aleman garaiaren aldaera da.
  - *Amana* alemana: Iowan (AEB).
  - *Belgrano* alemana: Buenos Aires-en (Argentina).
  - *Namibiera beltz*aren alemana: Namibian.

- *Unser* alemana: Papua Ginea Berrian.
- *Pennsylvaniako alemana:* Estatu Batuak eta Kanadako Pennsylvania, Ohio, Indiana eta Ontario hitz egiten da.
- *Plaut* alemana: Kanada eta Amerikan orokorrean.
- *"Lagunen"* alemana: Txilen.

	subjektua aditza objektua, hizkuntza azentuala, time–manner–place (en), hizkuntza fusionatzailea eta Azentu
Denbora gramatikalak	orainaldia, future tense (en), iragana eta perfect (en)
Modu gramatikalak	indikatibo, agintera eta subjuntibo
Genero gramatikalak	genero maskulino, genero femenino eta neutro
Kasu gramatikalak	nominatibo, genitibo, datibo eta akusatibo
Alfabetoa	latindar alfabetoa
Hizkuntza kodeak	
ISO 639-1	de
ISO 639-2	deu ger
ISO 639-3	deu
Ethnologue	deu (http://www.ethnologue.com/language/deu)
Glottolog	stan1295 (https://glottolog.org/resource/languoid/id/stan1295)
Wikipedia	de (https://de.wikipedia.org)

Dialektoak

Alemana germaniar hizkuntzen familiako mendebaldeko adarra osatzen du, germaniar hizkuntzen familia bera indoeuropar hizkuntzen multzoaren barnean dagoelarik. Germaniar dialektoak usadioz bi talde nagusitan banatzen dira: goi-alemana eta behe-alemana.

Alemanaren dialektoen arteko ezberdintasunak bistakoak dira. Hala, bada, dialekto mugakideen artean baizik ezin dute elkar ulertu hiztunek, maiz. Dialekto batzuk ulertezinak zaizkie aleman estandarraz baizik mintzatzen ez diren hiztunei. Dena dela, alemanaren dialekto guztiek continuum bat eratzen dute.

Behe-alemanezko hitza	Goi-alemanezko hitza	Euskarazko esanahia
ik	**ich**	ni, nik
maken	**machen**	egin
Dorp	**Dorf**	herrixka
tussen	**zwischen**	artean
op	**auf**	gain / gainean
Korf	**Korb**	saski
dat	**das**	hori
Appel	**Apfel**	sagar

Inguruko hizkuntzak

- Iparraldean, daniera eta frisiera.
- Ekialdean, poloniera, sorbiera, txekiera, eslovakiera eta hungariera.
- Mendebaldean, frantsesa eta nederlandera.
- Hegoaldean, italiera, esloveniera, friuliera, ladinoa eta erromantxera.

Literatura

Ikusi: Alemanezko literatura.

Gramatika

Gramatika aldetik, nahiko hizkuntza konplexua da:

- Hiru genero daude: maskulinoa, femeninoa eta neutroa. Ez dago hitzak sailkatzeko arau zehatzik. Adibidez, *der Sohn* (semea, maskulinoa), *die Frau* (emakumea, femeninoa) eta *das Mädchen* (neskatoa, neutroa).
- Izenen hasierako letrak beti letra larriz idazten dira, aurreko puntuko adibideetan bezala.
- Hizkuntza nahiko flexiboa da, bai artikuluek, bai adjektiboek eta bai izenek zenbakian, kasuan eta generoan komunztadura egiten dute.
- Preposizioek ondoren datorren hitzarekin kasu gramatikalean komunztadura egiten dute:
  - *Ich gehe zu dem Arzt / Ich gehe zum Arzt*: Medikuarengana noa.
  - *Ich mag ins Kino gehen*: Zinemara joatea gustatzen zait.

Artikuluak

Artikuluak

Zehaztuak (bestimmter Artikel)	Singularra (euskarazko *-a* artikulua)	Plurala (euskarazko *-ak* edo *-ek* artikuluak)	**Zehaztugabeak** (unbestimmter Artikel)	Singularra (euskarazko *bat* artikulua)
	der (maskulinoa)	die (maskulinoa)		ein (maskulinoa)

	die (femeninoa)	die (femeninoa)		eine (femeninoa)
	das (neutroa)	die (neutroa)		ein (neutroa)

Hitzen pluralak

Ez da arau finkorik jarraitzen hitzen plurala osatzeko: hortaz, alemana ikastean, hitz bakoitzaren plurala ikasi beste irtenbiderik ez dago. Adibidez:

- *Der Sohn* / *Die Söhne* (semea / semeak), *Die Schwester* / *Die Schwestern* (alaba / alabak) edo *Das Haus* / *Die Häuser* (etxea / etxeak).

Deklinazioak

Euskaraz edo latinez bezala, alemanezko izenak, artikuluak, adjektiboak eta izenordeak deklinatzen dira. Lau kasu ditu: nominatiboa, akusatiboa, datiboa eta genitiboa.

Deklinabidea

Deklinazioa	**Alemanaz**	**Euskaraz**
Nominatiboa (subjektua)	**Der Mann ist hier**	Gizona hemen dago
	Die Frau ist hier	Emakumea hemen dago
	Das Kind ist hier	Umea hemen dago
Akusatiboa (objektu zuzena)	**Ich treffe den Mann**	Gizona aurkitzen dut
	Ich treffe die Frau	Emakumea aurkitzen dut
	Ich treffe das Kind	Umea aurkitzen dut
Datiboa (nori, zehar objektua)	**Ich sage das dem Mann**	Gizonari hori esaten diot
	Ich sage das der Frau	Emakumeari hori esaten diot
	Ich sage das dem Kind	Umeari hori esaten diot
Genitiboa (noren)	**Der Hund des Mannes**	Gizonaren txakurra
	Der Hund der Frau	Emakumearen txakurra
	Der Hund des Kindes	Umearen txakurra

Izenordeak

- *ich* = ni, nik
- *du* = hi, hik (lagunartekoa)
- *Sie* = zu, zuk; zuek (begirunezkoak)
- *er* (maskulinoa) / *sie* (femeninoa) / *es* (neutroa) = bera, berak / hura, hark
- *wir* = gu, guk
- *ihr* = zuek (lagun artekoa)
- *sie* = haiek

Aditza

Sein (izan / egon)

Orainaldia	**Lehenaldia**	**Etorkizuna**
Ich bin (Ni naiz / nago)	**Ich war** (Ni nintzen / nengoen)	**Ich werde sein** (Ni izango naiz / egongo naiz)
Du bist (Hi haiz / hago)	**Du warst** (Hi hintzen / hengoen)	**Du wirst sein** (Hi izango haiz / egongo haiz)
Er / Sie / Es ist (Bera da / dago)	**Er / sie / es war** (Bera zen / zegoen)	**Er / sie / es wird sein** (Bera izango da / egongo da)
Wir sind (Gu gara / gaude)	**Wir waren** (Gu ginen / geunden)	**Wir werden sein** (Gu izango gara / egongo gara)
Ihr seid (Zuek zarete / zaudete)	**Ihr wart** (Zuek zineten / zeundeten)	**Ihr werdet sein** (Zuek izango zarete / egongo zarete)

Sie sind (Haiek dira / daude)	**Sie waren** (Haiek ziren / zeuden)	**Sie werden sein** (Haiek izango dira / egongo dira)

Haben (ukan, eduki)

Orainaldia	Lehenaldia	Etorkizuna
Ich habe (Nik dut)	**Ich hatte** (Nik nuen)	**Ich werde haben** (Nik izango dut)
Du hast (Hik duk / dun)	**Du hattest** (Hik huen)	**Du wirst haben** (Hik izango duk / dun)
Er / Sie / Es hat (Berak du)	**Er / sie / es hatte** (Berak zuen)	**Er / sie / es wird haben** (Berak izango du)
Wir haben (Guk dugu)	**Wir hatten** (Guk genuen)	**Wir werden haben** (Guk izango dugu)
Ihr habt (Zuek duzue)	**Ihr hattet** (Zuek zenuten)	**Ihr werdet haben** (Zuek izango duzue)
Sie haben (Haiek dute)	**Sie hatten** (Haiek zuten)	**Sie werden sein** (Haiek izango dute)

Aditz "ahulak" **te** – **ge-t**:

Wählen = aukeratu;

Ich habe gewält = Aukeratu dut;

Du hast gewält = Aukeratu duzu;

Er / **Sie** / **Es hat gewält** = Aukeratu du;

Wir habe gewält = Aukeratu dugu;

Ihr habt gewält = Aukeratu duzue;

Sie haben gewält = Aukeratu dute.

Esaldia: **Ich habe heute mein neues Auto gewält** = Nik nire kotxe berria gaur aukeratu dut.

Aditz "indartsuak":

Verstehen = ulertu;

Ich habe verstanden = Ulertu dut;

Du hast verstanden = Ulertu duzu;

Er / **Sie** / **Es hat verstanden** = Ulertu du;

Wir habe verstanden = Ulertu dugu;

Ihr habt verstanden = Ulertu duzue;

Sie haben verstanden = Ulertu dute.

Esaldia: **Ich habe diese Sprache nicht verstanden** = Ez nik hizkuntza hau ulertu dut.

Oinarrizko esaldiak

- **Guten Tag** (formala) = Egun on.
- **Hallo** (informala) = Epa / Aupa / Kaixo.
- **Tschüss** (informala) = Agur.
- **Auf Wiedersehen** (formala) = Agur / Ikusi arte.
- **Wie geht's? / Wie geht es dir?** = Zer moduz?
- **Danke, gut** = Ongi, eskerrik asko.
- **Wie heißt du? / Wie heißen Sie?** = Zein da zure izena? / Nola duzu izena?
- **Ich heiße Jürgen** = Jürgen izena dut / Jürgen deitzen naiz.
- **Bitte** = Mesedez.
- **Bitte sehr!** = Ez horregatik!
- **Ja** = Bai.
- **Nein** = Ez.
- **Hilfe!** = Lagundu!
- **Sprichst du Baskisch?** = Euskaraz hitz egiten al duzu?
- **Gibt es hier jemanden, der Baskisch spricht?** = Ba al dago hemen inor euskaraz mintzatzen dena?
- **Ich komme aus Bilbao** = Ni Bilboko naiz.

- **Ich kann nicht** [**so gut**] **Deutsch sprechen** = Ez dut alemanez [hain ongi] hitz egiten.
- **Ich verstehe** (**das**) **nicht** = Ez dut ulertzen.
- **Ich weiß nicht** = Ez dakit.
- **Ich möchte... / Ich will...** = ...nahi dut.
- **Wo ist die Toilette?** = Non dago komuna?
- **Guten Morgen** = Egun on.
- **Guten Abend** = Arratsalde on.
- **Gute Nacht** = Gabon.

Gramatikak eta hiztegiak

- Duden: *Die Grammatik*. Mannheim: Dudenverlag ^{8}2009 (alemanez).
- Duden: *Die deutsche Rechtschreibung*. Mannheim: Dudenverlag ^{25}2009 (alemanez).
- Rubio, E.M.: *Wörterbuch Hiztegia euskara alemana*. Donostia: Elkarlanean 2005.

Ikasketak gaiari buruz

- George O. Curme, *A Grammar of the German Language*, New York 1922.
- Fausto Cercignani, *The Consonants of German: Synchrony and Diachrony*, Milan 1979, ISBN 88-205-0185-6.
- W. B. Lockwood, *German Today: The Advanced Learner's Guide*, Oxford 1987, ISBN 0-19-815850-5.
- Anthony Fox, *The Structure of German*, Oxford 2005, ISBN 0-19-927399-5.
- Wolfgang Krischke, *Was heißt hier Deutsch? – Kleine Geschichte der deutschen Sprache*, München 2009, ISBN 978-3-406-59243-0.
- Peter von Polenz, *Geschichte der deutschen Sprache*, Berlin 2009, ISBN 978-3-11-017507-3.
- Ruth H. Sanders. *German: Biography of a Language*, Oxford 2010.

Erreferentziak

1. ↑ Euskaltzaindia. *38. araua: Munduko estatu-izenak, herritarren izenak, hizkuntza ofizialak eta hiriburuak.* (https://www.euskaltzaindia.eus/dok/arauak/Araua_0038.pdf).
2. ↑ *53. araua - Munduko estatuetako hizkuntza ofizialak.* (https://www.euskaltzaindia.eus/dok/arauak/Araua_0053.pdf) Euskaltzaindia . Noiz kontsultatua: 2011-09-04.

Kanpo estekak

- Germanistik.org (Espainiako alemanezko webgunea) (http://www.uned.es/germanistik/catalogo/daf/daf-02primaria.htm)

Autoritate kontrola	**Wikimedia proiektuak** · Datuak: Q188 · Multimedia: German language (https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:German_language) **Identifikadoreak** · BNF: 119756721 (https://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb119756721) (data) (http://data.bnf.fr/ark:/12148/cb119756721) · GND: 4113292-0 (https://d-nb.info/gnd/4113292-0) · LCCN: sh85054365 (https://id.loc.gov/authorities/sh85054365) · NDL: 00561611 (https://id.ndl.go.jp/auth/ndlna/00561611) · NARA: 10640847 (https://catalog.archives.gov/id/10640847) · SUDOC: 027789829 (https://www.idref.fr/027789829) · AAT: 300388344 (https://www.getty.edu/vow/AATFullDisplay?find=&logic=AND&note=&subjectid=300388344) · **Hiztegiak eta entziklopediak** · HDS: 011194 (https://hls-dhs-dss.ch/de/articles/011194) · Britannica: url (https://www.britannica.com/topic/German-language)

Hizkuntza honek bere Wikipedia du: Bisita ezazu.

Europar Batasuneko hizkuntza ofizialak

Alemana · Bulgariera · Daniera · Errumaniera · Eslovakiera · Esloveniera · Estoniera · Finlandiera · Frantsesa · Gaelera · Gaztelania · Greziera · Hungariera · Ingelesa · Italiera · Letoniera · Lituaniera · Maltera · Nederlandera · Poloniera · Portugesa · Suediera · Txekiera

Germaniar hizkuntza modernoak

Iparraldekoak	Daniera • Faroera • Norvegiera (bokmåla, nynorska) • Islandiera • Suediera
Mendebaldekoak	Afrikaansa • Alemana (austrobavariera, coloniero alemana, franciquera, luxenburgera, fersentalera, Pennsylvaniako alemana, suitzar alemana, zinbriera) • Behe-alemana (mendebaldekoa, nederlandar behe-saxoiera) • Brabantera • Flandriera • Frisiera (iparraldekoa, ekialdekoa, mendebaldekoa) • Ingelesa • Limburgera • Nederlandera • Walserera • Ripuariera • Eskoziera (Ulsterko eskoziera) • Yiddisha • Zeelandera

Parentesi artean: parentesiaren ezkerrean dagoen hizkuntzaren dialektoak.

To ɔar

Nabigazioa

Tresnak

Inprimatu/esportatu

Beste proiektuetan

Beste hizkuntzak

- Tiếng Việt
- Norsk bokmål
- Українська
- 한국어
- Català
- Čeština
- Српски / srpski
- Română
- Bahasa Indonesia
- Dansk
- Simple English
- Български
- Аԥсшәа
- Acèh
- Адыгабзэ
- Afrikaans
- Alemannisch
- አማርኛ
- Aragonés
- Ænglisc
- ܐܪܡܝܐ
- مصرى
- Asturianu
- Aymar aru
- Azərbaycanca
- تۆرکجه
- Башҡортса
- Boarisch
- Žemaitėška
- Bikol Central
- Беларуская
- Беларуская (тарашкевіца)
- भोजपुरी
- বাংলা
- བོད་ཡིག
- বিষ্ণুপ্রিয়া মণিপুরী
- Brezhoneg
- Bosanski
- Буряад
- Mìng-dĕ̤ng-ngṳ̄
- Нохчийн
- Cebuano
- ᏣᎳᎩ
- کوردی
- Corsu
- Qırımtatarca
- Kaszëbsczi
- Словѣньскъ / ⰔⰎⰑⰂⰡⰐⰠⰔⰍⰟ
- Чӑвашла
- Cymraeg
- Zazaki
- Dolnoserbski

- ދިވެހިބަސް
- Ελληνικά
- Emiliàn e rumagnòl
- Esperanto
- Eesti
- Estremeñu
- Fulfulde
- Võro
- Føroyskt
- Arpetan
- Nordfriisk
- Furlan
- Frysk
- Gaeilge
- 贛語
- Kriyòl gwiyannen
- Gàidhlig
- Galego
- Avañe'ẽ
- ગુજરાતી
- Gaelg
- 客家語/Hak-kâ-ngî
- Hawaiʻi
- हिन्दी
- Fiji Hindi
- Hrvatski
- Hornjoserbsce
- Kreyòl ayisyen
- Հայերեն
- Արեւմտահայերէն
- Interlingua
- Interlingue
- Ilokano
- ГӀалгӀай
- Ido
- Íslenska
- Patois
- La .lojban.
- Jawa
- ქართული
- Qaraqalpaqsha
- Taqbaylit
- Адыгэбзэ
- Kabɩyɛ
- Kongo
- Қазақша
- Kalaallisut
- ភាសាខ្មែរ
- ಕನ್ನಡ
- Перем Коми
- Къарачай-малкъар
- Ripoarisch
- Kurdî
- Коми
- Kernowek
- Кыргызча

- Latina
- Ladino
- Lëtzebuergesch
- Лезги
- Lingua Franca Nova
- Limburgs
- Ligure
- Lingála
- ລາວ
- لۊری شومالی
- Lietuvių
- Latgaļu
- Latviešu
- मैथिली
- Basa Banyumasan
- Мокшень
- Олык марий
- Māori
- Minangkabau
- Македонски
- മലയാളം
- Монгол
- मराठी
- Bahasa Melayu
- Mirandés
- မြန်မာဘာသာ
- Эрзянь
- مازِرونی
- Dorerin Naoero
- Napulitano
- Plattdüütsch
- Nedersaksies
- नेपाल भाषा
- Norsk nynorsk
- Novial
- Nouormand
- Sesotho sa Leboa
- Diné bizaad
- Occitan
- Livvinkarjala
- Ирон
- ਪੰਜਾਬੀ
- Pangasinan
- Papiamentu
- Picard
- Deitsch
- Pälzisch
- Norfuk / Pitkern
- Piemontèis
- پنجابی
- پښتو
- Runa Simi
- Rumantsch
- Romani čhib

- Armãneashti
- Tarandíne
- Русиньскый
- Kinyarwanda
- संस्कृतम्
- Саха тыла
- ᱥᱟᱱᱛᱟᱲᱤ
- Sardu
- Sicilianu
- Scots
- Davvisámegiella
- Srpskohrvatski / српскохрватски
- සිංහල
- Slovenčina
- Slovenščina
- Gagana Samoa
- Soomaaliga
- Shqip
- SiSwati
- Sesotho
- Seeltersk
- Sunda
- Kiswahili
- Ślůnski
- தமிழ்
- ತುಳು
- తెలుగు
- Tetun
- Тоҷикӣ
- ไทย
- Türkmençe
- Tagalog
- Setswana
- Tok Pisin
- Татарча/tatarça
- Reo tahiti
- Удмурт
- ئۇيغۇرچە / Uyghurche
- اردو
- Oʻzbekcha/ўзбекча
- Vèneto
- Vepsän kel’
- West-Vlams
- Volapük
- Walon
- Winaray
- 吴语
- Хальмг
- IsiXhosa
- მარგალური
- ייִדיש
- Yorùbá
- Vahcuengh
- Zeêuws
- 文言

- Bân-lâm-gú
- 粵語
- IsiZulu
- Malagasy
- گیلکی
- नेपाली
- Lumbaart
- ГПТISK

Aldatu loturak

WIKIPEDIA Entziklopedia askea

Orriaren azken aldaketa: 21 uztaila 2020, 21:44.